

Kolari Äkäslompolo: Karila

Asemakaavalaajennuksen arkeologinen inventointi 2026

Taneli Leinonen
Arttu Tokoi
Maanala Oy

MAAN
ALA

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Asemakaavan laajennusalue Äkäslompolossa Kolarissa.

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen inventointi

Tavoite: selvittää onko alueella arkeologisia kohteita

Kenttätyöaika: 13.7.2026

Tutkijat: FM Taneli Leinonen ja FM Arttu Tokoi, Maanala Oy

Tilaaaja: yksityinen tilaaja

Aiemmat arkeologiset inventoinnit: Oksala 2000; Viljamaa S. & Rautiainen P. 2011; Tolonen & Katiskoski 2016 (ei raporttia)

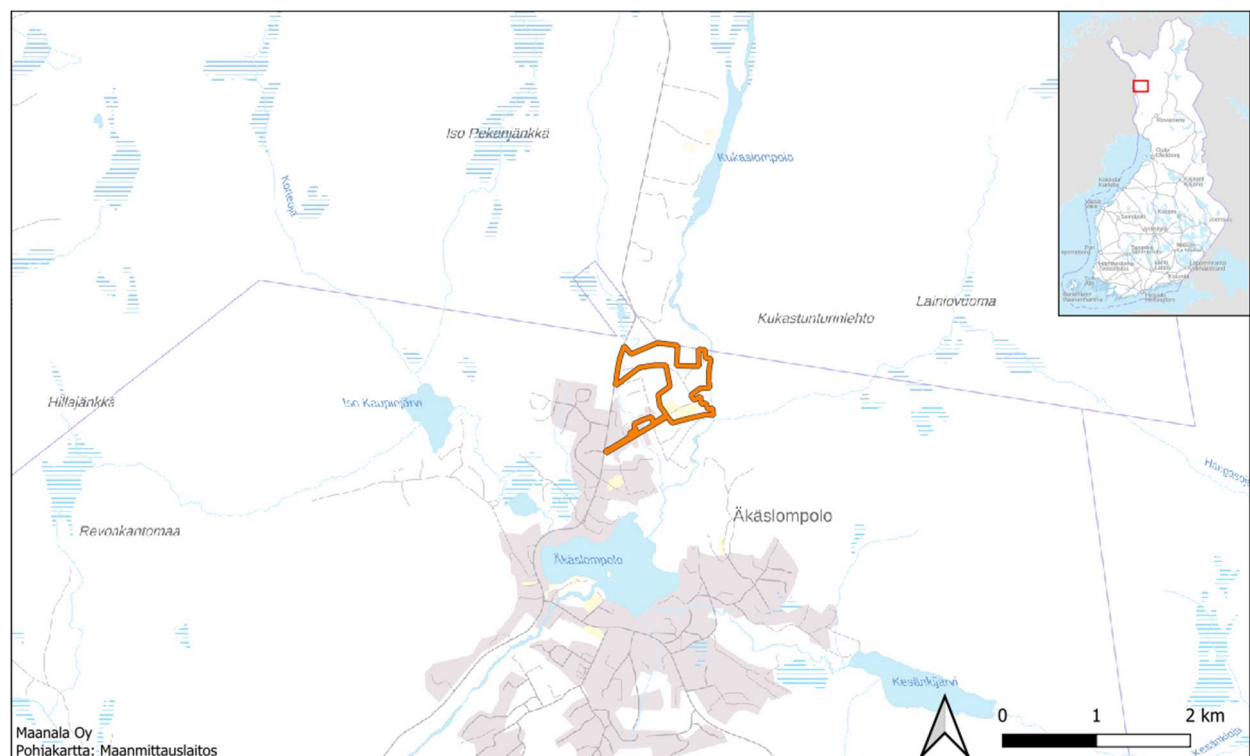
Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

Raportin kuvat: Taneli Leinonen ja Arttu Tokoi.

Raportin karttakoordinaatit: ETRS-TM35FIN (N 2000)

Talletetut esinelöydöt: –

Tulos: Suunnitelma-alueelta ei entuudestaan tunnettu arkeologisia kohteita, eikä inventoinnissa löydetty uusia.

Kuva 1. Tutkimusalueiden sijainti Äkäslompolan taajamassa.

Kansikuva: Vanha kaatunut kelomänty. Etelästä.

1. Tausta ja tutkimustehtävä

Inventointi liittyy Karilan asemakaavalaajennukseen Äkäslompolossa Kolarissa. Alueen pinta-ala on noin 44 ha. Alue rajoittuu pohjoisessa osin Muonion kuntarajaan. Itäraja on Äkäsjoen rannassa. Lännessä raja kulkee Tiurajärventiessä. Lisäksi inventoitavaksi kuului tonttimaata Äkässolmun kohdalla Karilantien varressa.

Inventointi tilattiin Maanala Oy:ltä 4.6.2026. Maastotyön tekivät FM Taneli Leinonen ja FM Arttu Tokoi 13.7.2026.

2. Menetelmät ja käytetyt aineistot

Valmistelemina töinä käytiin läpi Maanmittauslaitoksen 5 p (5 pistettä neliömetrille) laserkeilausaineistoon pohjautuva korkeusmalli. Tehdyt havainnot tarkastettiin maastossa.

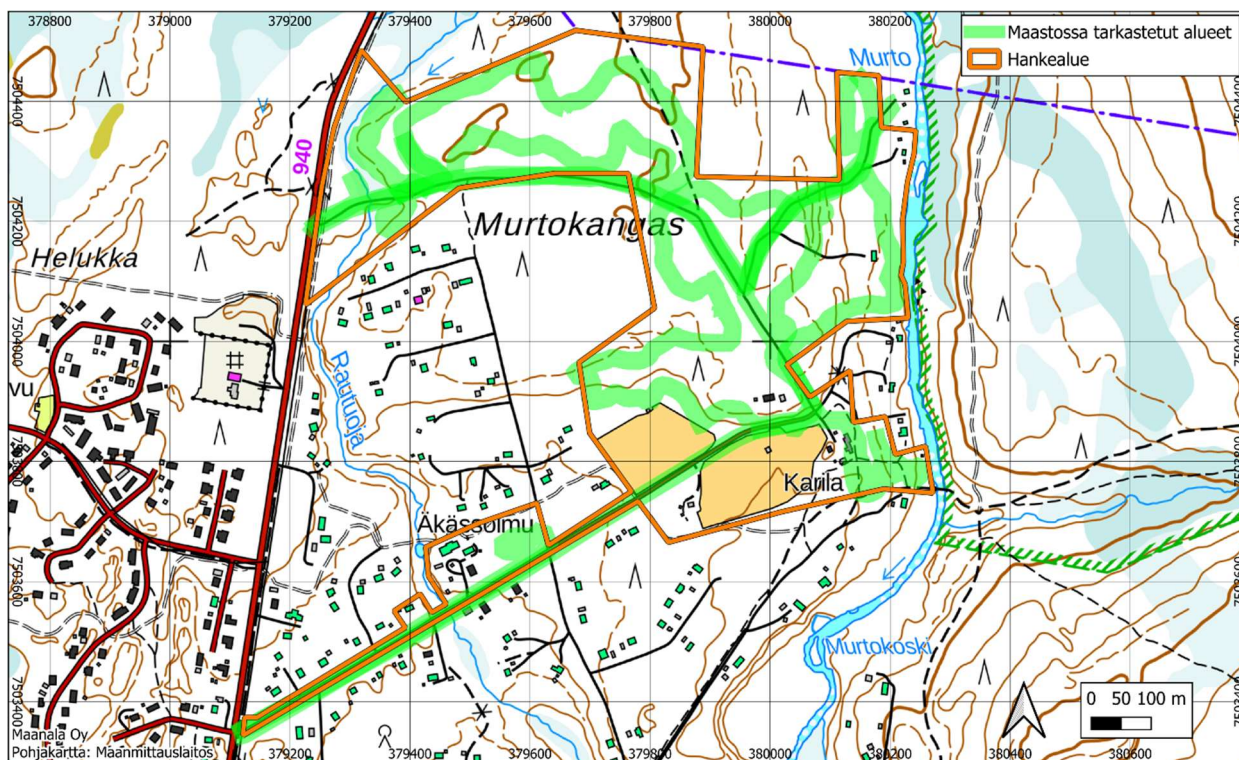
Lisäksi tarkistettiin vanhat kartta-aineistot, ja nämä asemoitiin nykykartalle. Alueen paikannimistö tarkistettiin Nimisampo-palvelusta ja Nimiarkistosta. Aineistosta ei havaittu viitteitä arkeologisista kohteista.

Maastotöissä noudatettiin vakiintuneita arkeologian kenttätömenetelmiä. Pääosin keskityttiin silmänvaraiseen havainnointiin. Joki-vartta tarkastettiin myös metallinilmaisimella. Löytöjä ei tehty.

Dokumentointi tehtiin sanallisesti ja valokuvaamalla. Mittaukset tehtiin Garmin Montana 700 -satelliittipaikantimella. Sääolosuhteet olivat maastotöiden aikaan hyvät.

Kuva 2. Kulku alueelle on Karilantien kautta. Idästä.

Kuva 3. Hankealueen rajaus ja maastossa tarkastetut alueet.

3. Alueen yleiskuva ja lähialueen arkeologiset kohteet

Hankealue sijoittuu Murtokankaalle Äkäsjoen itäpuolelle Äkäslompolon taajamasta pohjoiseen. Alue on pääosin rakentamatonta kuivaa loivasti kumpuilevaa mäntykangasta. Maaperä on hiekkaa. Tästä johtuen maanpinta on hyvin tasaista, ja anomaliat erottuvat poikkeuksellisen hyvin laserkeilausaineistossa (kuva 4). Län-siosassa oli myös kivikkolakisista moreeniharjanteita. Korkeudeltaan alue on noin 230–240 m mpy. Eteläosassa on Karilan tila peltoineen. Rantavyöhykkeellä on joitain loma-asuntoja.

Keskeisin vesistö on Äkäsjoki, jonka rantoja alue seurailee itäosassaan. Lisäksi alueen länsiosan läpi virtaa pieni Rautuoja, jonka varret ovat soisia.

Lähin muinaisjäännösrekisterin kohde on kivi-kautinen asuinpaikka Karila (1000021291). Tämä sijaitsee alueen eteläpään kohdalla heti joen vastarannalla (Viljamaa & Rautiainen 2011; Tolonen & Katiskoski 2016, tarkastus ei raporttia). Asuinpaikka sijaitsee mahdollisesti terassilla joen törmällä.

Arkeologiset kohteet sijaitsevat lähiseudulla muutenkin tyypillisesti jokivarsilla ja vesistöjen äärellä. Esihistoriallisten asuinpaikkojen lisäksi nämä käsittävät historiallisen ajan kohteita. Esimerkiksi hankealueelta muutama kilometri ylävirtaan tunnetaan historiallisen ajan kala-kenttä (Kukaslompolo, 498010033)

4. Historialliset kartat

Äkäslompolon alueen varhaisimmat tarkat kartta-aineistot 1800-luvulta eivät yllä alueelle (Sandman 1839; pitäjänkartta 1845). Taloudel-lisella kartalla vuodelta 1947 alue on pääosin metsäistä. Karilan talo näyttää kuitenkin mer-kityn jo kartalle. Peltoja ei ole kuitenkaan kar-talle piirretty. Vuoden 1952 ilmakuvassa alue onkin kokonaisuudessaan vielä metsää (kuva5). Karilan tilakeskuksen kohdalla on kui-tenkin nähtävissä jonkinlainen aukio ja mah-dollisesti jo rakennus.

Vuoden 1968 topografikartan aikaan alueelle on syntynyt Karilan lisäksi Ojalan tila, ja lisäksi rantaan on perustettu ilmeisesti loma-asun-toja. Vuoden 1983 topografikartalla rakennus-kanta vastaa jo pitkälti nykyistä.

Kuva 4. Rinnevarjoste hankealueesta.

Kuva 5. Vuoden 1952 ilmakuvassa alueella näkyy vain metsää.

Kuva 6. Mäntykangasta alueen länsipäässä. Etelästä.

Kuva 7. Pelloilla oli hevoslaitumia. Pohjoisesta.

5. Inventointihavainnot

Inventointialueilta ei entuudestaan tunnettu arkeologisia kohteita. Alueen rajoittuessa Äkäsjokeen sillä katsottiin kuitenkin olevan merkittävää arkeologista potentiaalia. Kohteiden löytymistä myös kankailta etäämmältä joesta pidettiin mahdollisena.

Maastotöiden yhteydessä hankealuetta tarkastettiin laajalti. Pääosa alueesta oli kuivaa loivapiirteistä mäntykangasta. Jokivarressa kasvoi jonkin verran myös kuusia, ja Rautuojan varsi oli osin soista. Karilan pellot olivat hevoslaitumina. Ojalan tonttialuetta taas oli tasotettu, mikä mahdollisti pintapoiminnan paikalla.

Äkäsjoen rannat ja Rautuojaa ympäröivät hiekkatörmät käytiin tarkemmin läpi käyttäen apuna myös metallinilmaisinta. Erityisesti Äkäsjokivarsi katsottiin arkeologisille kohteille otolliseksi. Merkkejä arkeologisista kohteista ei kuitenkaan havaittu.

Vaalassa 22.9.2026

Taneli Leinonen
Arkeologi, FM
Maanala Oy

Kuva 8. Äkässolmun kohdalla olevaa Ojalan talon tonttimaata. Idästä.

Kuva 11. Alueelta havaittiin joitain vanhoja tuli-paikkoja. Etelästä.

Kuva 9. Kivikkoinen moreeniharjanne. Etelästä.

Kuva 12. Alueella oli taideinstallaatioita. Idästä.

Kuva 10. Kivikasa oli tehty kiinteistörajalle, joskaan ei sen kulmaan. Idästä.

Kuva 13. Kolmen kiven linja liittyy ehkä sekin johonkin taideteokseen. Kaakosta.

6. Lähteet

Kartat ja ilmakuvat

Maanmittauslaitoksen historiallisten ilmakuvien arkisto. [paikkatietoikkuna.fi].

Pitäjänskartta 1845. *Kolari 2732 01–02*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Sandman Z. 1839. *Karta öfver Äkäslombolo Krono Hemman N.18 i Jolare By af Öfver Torneå Socken Kemi Härad och Uleåborgs Län*. Kolari 402: 1, Maanmittauslaitoksen arkisto.

Suomen taloudellinen kartta 1947. *2732 Kittilä*. Maanmittaushallitus.

Topografinen kartta 1968. *2732 02 Äkäslompolo*. Maanmittaushallitus.

Topografinen kartta 1980. *2732 1 Äkäslompolo*. Maanmittaushallitus.

Topografinen kartta 1983. *2732 1 Äkäslompolo*. Maanmittaushallitus.

Muut lähteet

Geologian tutkimuskeskuksen maaperäkartat 1:20 000/ 1:200 000. [gtkdata.gtk.fi/maankamara/].

Muinaisjäännösrekisteri. Museovirasto. [<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>].

Oksala H. 2000. *Kolari. Arkeologinen inventointi 1997–2000*. Oulun yliopisto.

Viljamaa S. & Rautiainen P. 2011. *Kulttuuriperintökohteiden inventointi 2011. Pallas-Yllästunturin kansallispuisto*. Metsähallitus.